

Bomen gevraagd voor groeiende economie

Landbouwwattaché: 'Problematiek in Zambia omtrent bomen biedt perspectief voor Nederlandse kwekers'

De Zambiaanse economie groeit snel. Dankzij de stijgende prijzen voor grondstoffen neemt de welvaart toe in het mineraalrijke land. Maar die groei heeft een keerzijde. Zambia heeft een schreeuwend tekort aan bomen. En de gevolgen worden steeds duidelijker.

Auteur: Guy Oldenkotte

Het zijn voornamelijk de landen in Europa en Noord-Amerika die gebukt gaan onder de economische crisis. Elders in de wereld heeft de crisis relatief weinig impact of draagt het zelfs bij tot groei. Vooral landen in Afrika lijken zich aan de negatieve gevolgen van de economische malaise te kunnen onttrekken. En voor een aantal landen betekent de crisis zelfs juist 'groei'. Eén van die landen is Zambia. Net als veel andere economieën in Afrika heeft Zambia zich de laatste jaren nadrukkelijk gericht op handelspartners in Azië. De goedkope producten uit met name China vinden tegenwoordig gretig aftrek in de vele winkels van de voormalige Britse kolonie. En dankzij de aanwezigheid van koper is Zambia een veel gezochte handelspartner voor industriële landen. Die gecombineerde economische voorspoed heeft echter consequenties. Na het Amazonegebied in Zuid-Amerika is Zambia, volgens natuurorganisaties, het tweede snelst ontbossende gebied ter wereld. En in de Zambiaanse hoofdstad Lusaka, een van de snelst groeiende steden in zuidelijk Afrika, ontbreekt het steeds duidelijker aan geplande integratie van bomen en parken.

Afstervende Britse invloeden

Tijdens een volkstelling in 2010 werd vastgesteld

dat van de 13 miljoen inwoners in Zambia, ruim 1,7 miljoen woonachtig waren in de hoofdstad Lusaka. De verwachting is dat dat aantal de komende jaren drastisch verder zal toenemen. Een betere gezondheidszorg en blijvende economische voorspoed zal het aantal gelukszoekers alleen maar doen groeien. Maar daar schuilt ook juist een probleem. 'Lusaka heeft een schreeuwend tekort aan parken en bomen die noodzakelijk zijn om de stad en haar inwoners "gezond" te houden,' zegt planoloog Nchima Bwalya. Dankzij haar centrale ligging was Lusaka van 1935 tot aan de Zambiaanse onafhankelijkheid in 1964 de hoofdstad van de Britse kolonie Noord-Rhodesië. Gedurende die periode drukte de Britse bevelvoerder voor wat wij nu kennen als Zambia en Malawi, zwaar z'n stempel op de ontwikkeling van Lusaka. Die invloed is nog altijd zichtbaar in het centrum van de stad. 'Cairo Road en Great Easta vormen twee historische assen door de stad. De wegen verbinden Lusaka met steden in het noorden, zuiden, oosten en westen van het land. Deze boulevards zijn omzoomd door bomen die de bewoners van Lusaka en reizigers verkoeling bieden tijdens de warme periodes,' vervolgt Bwalya. 'En de grotere parken die zo kenmerkend zijn voor de maatschappij uit die tijd, bevinden

zich allemaal in het oude gedeelte van de stad, juist in die delen waar vroeger de Europeanen woonden.'

'Landbouw is een van de kernpunten van de economie in Zambia. Er zijn daarom verschillende stimuleringsprogramma's'

Lusaka was nooit geacht langdurig onderdak te bieden aan Zambianen. Bovendien, zo dacht men destijds, werden bomen en schaduw minder belangrijk gevonden door de oorspronkelijke Zambianen. Er is daarom ook een historische achterstand van bomendichtheid in delen van de stad die vroeger uitsluitend waren voorbestemd voor de autochtone bevolking van Zambia. Die negatieve trend zet zich, anno 2012, door heel Lusaka voort. 'Zodra je naar de nieuwe buitenwijken gaat of over de nieuwe hoofdwegen rijdt, dan zie je tegenwoordig ook nauwelijks bomen,' vervolgt Bwalya. En daar waar bomen wel wer-

Dankzij de economische voorspoed komen er meer moderne gebouwen in Lusaka, maar bomen ontbreken.

Cairo Road in het centrum laat nog enigszins zien hoe men vroeger dacht over bomen.

den geplant, werden ze uiteindelijk weer omgekapt waarna het hout vervolgens werd verwerkt in één van de vele krotjes aan de randen van de stad.'

Het oplossen van de problematiek omtrent de beperkte aanwezigheid van bomen wordt echter gecompliceerd door de eisen van de moderne maatschappij. 'Bomen in Afrika hebben een veel grilliger karakter dan bomen in bijvoorbeeld Europa. Afrikaanse bomen verbruiken misschien minder water, ze zijn echter ook minder aantrekkelijk om parken en lanen te verfraaien en te verfrissen. Afrikaanse bomen hebben vaak stekels en hebben een minder dicht bladerdak. Ze zijn daarom minder effectief om de zon buiten te sluiten en vergen een grote ruimte eromheen om geen negatieve invloed te hebben op wandelaars. Bomen uit het noordelijk halfrond zouden een alternatief kunnen zijn, maar deze gebruiken juist weer te veel water, waarvan we toch al niet zoveel hebben,' stipt Bwalya het dilemma aan.

Slecht management

Problematiek omtrent bomen in Zambia is niet alleen beperkt tot de hoofdstad Lusaka. Ook de tweede stad van het land, Livingstone, kampt met een groot probleem omtrent bomen. 'De omgeving van Livingstone wordt het hardst getroffen door de ontbossing die momenteel plaatsvindt in Zambia. De Voedsel en Landbouwafdeling van de Verenigde Naties stelt dat de ontbossing in Zambia de op één na grootste ter wereld is per hoofd van de bevolking,' stelt

Robyn de Jager van Greenpop, een onafhankelijke hulporganisatie. 'De overheid schat dat jaarlijks vijf procent van de bossen, oftewel achtduizend hectare, rondom Livingstone verdwijnt. Dit heeft direct een invloed op de lokale temperatuur en neerslag.' Livingstone is vooral bekend om de enorme watervallen in de Zambezirivier, die vanaf de grensplaats kunnen worden aanschouwd. Volgens De Jager heeft de ontbossing direct invloed op het ecosysteem en overstromingen. 'Tijdens het regenseizoen van 2005/2006 moesten duizenden mensen stroomopwaarts aan de Zambezirivier vluchten voor overstromingen. Het water liep direct de rivier in omdat er geen bomen waren die het water vasthielden.' De ontbossing in Zambia wordt met name veroorzaakt door de noodzaak van steenkool en door slecht bodemmanagement. 'Elektriciteit is duur, dus vallen veel mensen terug op steenkool als bron voor energie. Jaarlijks verstoken zij 3,64 ton hout en 450 kilo steenkool per persoon.' Omdat slecht bodemmanagement veel boeren drijft tot het verlaten van hun akkers om elders nieuwe akkers te ontwikkelen, ten koste van het bos, wordt de problematiek nog eens verergerd.

Nauwkeurige selectie

Om de problematiek rondom Livingstone een halt toe te roepen organiseerde De Jager deze zomer een grote actie. 'Gedurende de maand juli hebben we ruim vijfduizend nieuwe bomen geplant, verdeeld over zo'n vijf verschillende gebieden.' Zo werden ruim duizend fruitbomen voornamelijk in

de nabijheid van scholen geplant, terwijl nog eens duizend typisch Afrikaanse bomen in het nationale park bij de watervallen werden geplaatst. 'We hebben ook bijna duizend Faidherbia Albida-bomen geplaatst op verschillende akkers. Deze boom heeft de ongebruikelijke gewoonte z'n bladeren te verliezen wanneer het regent. Gewassen ondervinden doorgaans weinig hinder van deze boom wanneer het aankomt op schaduwvorming of waterverbruik. Daarentegen is de boom een goede natuurlijke voedingsbron omdat die zo'n 300 kilo voedingsmiddelen aan de grond teruggeeft en zo'n 250 kilo kalk per hectare toevoegt.' Onderdeel van het project is ook de realisatie van een aantal miniboomkwekerijen. 'We zouden graag een twintigtal miniboomkwekerijen opzetten die ervoor zorgen dat bomen worden gekweekt voor toekomstige projecten. Daarbij kijken we vooral naar lokale boeren. Maar we hebben inmiddels wel gemerkt dat die ambitie op nogal wat obstakels stuit, niet in de laatste plaats vanwege de specifieke kennis die noodzakelijk is voor een boomkwekerij,' aldus De Jager.

Kansen voor Nederland

'De problematiek omtrent bomen biedt perspectief voor Nederlandse kwekers,' zegt de landbou wattaché op de Nederlandse ambassade in Lusaka Chama Kalaluka. 'De kwaliteit van de leefomgeving is iets wat in Zambia nauwelijks nog wordt erkend, maar de gevolgen van de ontbossing baren wel grote zorgen. En men wil

De Victoriawatervallen bij Livingstone zijn een natuurwonder, maar de ontbossing in de omgeving zorgt voor grote problemen.

Ondernemers die het erop durven te wagen kunnen kiezen uit verschillende blokken landbouwgrond die de overheid opzij heeft gezet

dat graag aanpakken. Bovendien is er een groeiende vraag naar bomen in het noorden van het land waar koper wordt gewonnen. De verschillende mijnbouwbedrijven hebben de ambitie om ruim een miljoen bomen te planten om het gebied onder meer te rehabiliteren.' Volgens Kalaluka zijn er daardoor kansen te over voor Nederlandse bedrijven die in Zambia willen meegroeien. 'Landbouw is een van de kernpunten van de economie in Zambia. Er zijn daarom verschillende stimuleringsprogramma's en ondernemers worden bijgestaan bij het verkrijgen van de juiste vergunningen, inclusief de werkvergunningen voor buitenlandse personeel. Afhankelijk van de hoogte van de investering kunnen investeerders ook tijdelijk vrijgesteld worden van belastingen.' Er zit echter een adder onder het gras. 'De nieuwe regering zet hoog in het op creëren van arbeidsplaatsen. Daarom zal van investeerders verwacht worden dat ze ook werkgelegenheid scheppen.' Kalaluka neemt echter ook een con-

trast waar. 'De overheid erkent dus wel de noodzaak voor bomen en het planten van bomen. Vorig jaar was er een project waarbij vertegenwoordigers van de overheid gratis bomen konden komen afhalen die ze dan in projectvorm ergens konden planten, maar er waren maar weinig hoogwaardigheidsbekleders die daar uiteindelijk

aan meededen. Het lijkt erop dat de politieke erkenning er wel is, maar de wil nog niet.' Ondernemers die het erop durven te wagen kunnen kiezen uit verschillende blokken landbouwgrond die de overheid opzij heeft gezet. 'Tachtig procent van de grond in Zambia is in handen van stammen en particulieren en slechts tien procent is in handen van de overheid. Maar de overheid heeft al wel zo'n 180.000 hectare opzijgezet die ontwikkeld kan worden voor agrarische doeleinden. Dat voorkomt veel rompslomp en administratieve vertraging.'

Er staan nauwelijks tot geen bomen langs de nieuwe invalswegen naar de hoofdstad van Zambia.